

„Számunkra Nagyvárad nem külföld...”

Szakáli István Loránddal¹ Rigó Róbert beszélget

– *Mennyire ismered a családod erdélyi történetét?*

– A családom egy igazi erdélyi család, már ha csak azt nézzük, hogy több erdélyi tájegységhez is tartozik vagy kötődik. Édesanyám partiumi gazdálkodó parasztemberek gyermeke. Nagyvárad körzetében Székelyhíd mellől származik egy faluból, Csokalyról. Azért szokták ismerni ezt a falut, mivel a magyar statisztikatudomány megalapítója, a Magyar Statisztikai Hivatal alapítója, Fényes Elek is ebben a faluban született. Édesapám családja Belső-Erdélyből, a Nagyszamos vidékéről, Retteg nevű faluból származik. Édesapám édesanyja rettegi, illetve magyardécsei. Ez a falu már erősen szórványterületen fekszik, az erdélyi magyarság északi peremterületén, a Nagyszamos folyó északi felső folyásánál. Az ősök őrvidekszerépet töltöttek be annak idején. Onnan északra már Máramaros felé haladunk, és az egy erőteljesen elrománosodott vidék. Édesapámnak az édesapja székelyföldi fiatalként került erre a belső-erdélyi településre, Rettegre, ott ismerte meg nagymamám, ott házasodtak össze, négy gyermekük született, édesapám a harmadik gyerek. A családban nagyapám székely származása miatt, ő ugyanis gyergyói születésű, mindig volt egyféle székelytudat is, hogy valamennyi székely vér is van bennünk.

Szüleim Nagyváradon ismerkedtek meg, mindketten vasúti tisztviselők voltak. Édesanyám a szülőhelyéhez közeli városba, Nagyváradra került, édesapám pedig valamilyen véletlennek köszönhetően kapott állást Nagyváradon, és a munkahelyük következtében találkoztak anyámmal, így lettünk mi. A család azóta is Nagyváradon él. De a tágabb értelemben vett család egész Erdélyt beterítette. Apukám egyik testvére Kolozsváron élt, a másik Gyergyószentmiklóson, harmadik pedig a szülőfaluban maradt, Rettegen. Édesanyámnak egy testvére van, ő a szülői házban lakik Csokalyon.

– *Minden felmenőd magyar volt, hiszen Erdély elég soknemzetiségű?*

– Németek és románok nincsenek, de édesanyám családjában feltételezhető, hogy voltak tót felmenők. Erről az anyai nagyanyám leánykori neve árulkodik, akit Greskónak hívtak, és ez inkább egy tót név, de kutatásokat nem végeztem ez irányba.

– *De az identitásotok teljesen magyar.*

– Az identitás az maximálisan magyar, illetve az apai nagyapám esetében azonosítható egy kismértékben örmény vonal. Olyan örményeké, akik Gyergyószentmiklós környékén telepedtek le. De identitás szempontjából ez soha nem okozott problémát, mindig is magyar identitást vallott mindenki a családban.

– *Magyar nyelvű oktatási intézményekbe jártatok mindvégig?*

---

¹ Szakáli István Loránd (1972, Nagyvárad) történész, közgazdász. 21 éves koráig Romániában élt, egyetemi tanulmányait Szegeden végezte. 2008-tól a Partiumi Keresztény Egyetem adjunktusa. 2010-től a Nemzetgazdasági Minisztériumban főosztályvezető, 2014-től a Földművelésügyi Minisztérium agrárfejlesztésért és hungarikumokért felelős helyettes államtitkára.

– A családom minden tagja. Tehát ahol csak lehetőség volt, mindig magyar nyelvű intézményben tanultunk. Én végig magyar nyelvű iskolákba jártam, egy évig tanultam román nyelven közgazdaságtant a Nagyvárad Egyetemen, de azt egy év után abbahagytam, majd később ezt Szegeden folytattam.

– *Te mennyire tanultál meg románul, illetve tanultak meg a családtagjaid románul?*

– Azt gondolom, hogy a családom magas szintű román nyelvtudással rendelkezik, én is azzal rendelkeztem annak idején. Egy érdekes történet: Tegnap Kolozsváron voltam a Babes-Bolyai Tudományegyetemen egy átadóünnepségen. A Babes-Bolyai Egyetem főépülete a Farkas utcában van Kolozsváron, és a főépülettel szemben van a Báthory István Gimnázium, ahová én hatodiktól nyolcadik osztályig jártam. Tehát én elsőtől ötödikig Nagyváradon tanultam magyar nyelven, utána Kolozsváron tanultam ötödiktől nyolcadikig szintén magyar nyelven, majd a gimnáziumot Nagyváradon végeztem el magyar nyelven. A román nyelvtudással kapcsolatosan az egy nagyon érdekes tapasztalat volt számomra, hogy a nagyvárad-i osztálytársaim közül én számítottam annak a gyerekeknek, aki a legjobban tudott románul. Ez talán azért volt, mivel sok időt töltöttem kiskoromban a nagyszüleimnél, az apai nagyszüleimnél, akik egy erősen szórványtelepülésen laktak, ahol sok románnal volt kapcsolatom, például a szomszédokkal, és ily módon tanultam a nyelvet. Nagyapám a munkájából következően is sok románnal volt kapcsolatban, és ezen keresztül én is jól megtanulhattam románul. Tehát a nagyváradiak közül én jól tudok, tudtam románul. De mikor Kolozsvárra elkerültem, a kolozsvári magyarok között viszonylag rosszul tudtam románul, mivel a kolozsvári magyaroknak a román nyelvtudása az jobbnak mondható, mint általában a partiumiaknak. Ez részben azért van, mert Nagyvárad környékén mi annak idején is – már a Ceaușescu-korszak legsötétebb éveiben is – a Magyar Televíziót néztük, a Magyar Rádiót hallgattuk, mindenféleképpen Magyarország hatását éreztük a határ közelsége miatt, míg Kolozsváron ezt már nem lehetett. Kolozsváron már nem lehetett fogni a Magyar Televízió adását, a Kossuth Rádió is csak nagyon szakadozva, rossz minőségben volt fogható, a Petőfi Rádiót meg nem is lehetett. És annak idején nem volt más.

– *A szüleid a vasútnál a román nyelvet használták inkább a munkájukban?*

– A munkanyelv a román volt. Ettől függetlenül számos magyar kollégájuk volt, akikkel természetesen magyarul beszéltek. A munkájuk nyelve, a hivatalos nyelv a román volt. Emiatt ők is jól tudtak románul, mert az volt a munkanyelv, és nekik írni is kellett, nemcsak beszélni.

– *Mikor és miért kerültél át Magyarországra?*

– 1991-ben érettségiztem Nagyváradon, az Ady Endre Líceumban, és két jelentős indítatásom volt. Az egyik az, hogy abban az időben engem nagyon megragadott Antall József személyisége, és a történelmet mindig is szerettem, már kicsi koromtól rengeteget olvastam. Jó történelemtanáraitam voltak, és mivel Antall József is történész volt, én is szerettem a történelmet, eldöntöttem, hogy történelem szakra fogok felvételizni.

– *Miután a közgazdaságtant elkezdted Nagyváradon, vagy még előtte?*

– Jó, akkor vegyük időrendi sorrendbe. Azért mondtam, hogy kétirányú az érdeklődésem, mert közgazdász is szerettem volna lenni. Kicsi koromtól, mivel az egyik nagybátyám közgazdász volt, és onnan tudtam, hogy egyáltalán mit jelent az, hogy közgazdász. És nekem az nagyon tetszett. Embereket igazgatni, szervezni, koordinálni, egy picit a pénzügyek világa, egy picit a menedzsment világa, ez vonzó volt számomra.

És egész fiatal koromban eldöntöttem, hogyha lehet, akkor én közgazdász leszek. Ez úgy végigkísért.

De volt egy másik szerelmem is, a történelem, illetve a földrajz. Tehát ez volt az a két tantárgy, amiből mindig nagyon jónak számítottam az adott osztályban. Nem voltam mindenképp jó, de ezekből jó voltam, ezekből általában a legjobb voltam. Miután érettségiztem '91-ben, felvételiztem a Babes-Bolyai Egyetem Közgazdasági Karára, a magyar nyelvű közgazdászoké akkor indult el. De nem nyertem felvételt, azt hiszem, abban az évben húsz embert vettek föl egész Erdélyből. Az volt az egyetlen magyar nyelvű képzés ott. A következő évben, '92-ben felvételiztem a Nagyváradi Egyetemre, ott is közgazdász szakra, de az már román nyelvű képzés volt, és oda fölvettek. Ott elvégeztem egy évet, de nekem az nem volt igazi kihívás, nem szerettem különösebben, és azon gondolkodtam, hogy nem így szeretném az egyetemet végezni, hanem valami más lehetőséget kerestem. Így beadtam a felvételi jelentkezési lapomat történelem–földrajz szakra Budapestre, az ELTE-re. 1993-ban az ELTE-re végül is csak történelemből mentem el felvételizni, földrajzból nem. Az ELTE-re nem vettek föl, de Szegedre fölvettek, mert ott egy ponttal talán kevesebb volt szükség. Így kerültem Szegedre.

– *Hogy jött az ötlet, hogy Magyarországon folytasd a tanulmányaidat?*

– Mi egy nagyon zárt világban éltünk '90-ig. 1990-ben, amikor én tizennyolc éves voltam, én azt megelőzően egyetlen egy alkalommal jártam Magyarországon, '83-ban, tizenegy éves koromban. De '90 után hirtelen megnyílt a világ, megnyíltak a lehetőségek, és akkoriban már volt példa arra, hogy erdélyi fiatalok magyarországi egyetemre felvételt nyertek. Ennek volt egy hivatalos módja annak idején. A magyar állam támogatott, volt egy magyarországi program, aminek keretein belül határon túli diákok felvételizhettek magyarországi egyetemekre.

– *Ingyenesen lehetett tanulnod?*

– Legalábbis kedvezményesen, nem tudom pontosan, de én nem ezt az utat választottam. Az úgy nézett ki, hogy volt egy erdélyi szűrő – az ottani felvételizők által tanultakhoz igazítva –, és ha azon az erdélyi szűrőn átmentél, akkor kerülhettél be a magyarországi egyetemre. Azt gondolom, azon elsők között vagyok, akik ezt kikerülve, közvetlenül nyújtottam be Magyarországra a felvételi kérelmemet, és ugyanolyan feltételek mellett vettem részt a felvételi eljárásban, mint a magyarországi hallgatók, és úgy is nyertem felvételt. Ez nekem viszonylag hátrányos volt, nem indultam kedvező helyzetből, mivel a tanügyi rendszerek különbözősége miatt, az én esetemben például, nem tudták figyelembe venni a gimnáziumból hozott pontokat. Úgyhogy az én esetemben minden a felvételin elért, tehát írásbelin és szóbelin elért eredményt, pontszámot négyszereztek, és úgy jött ki az a pontszám, amit én megkaptam.

Volt egy érdekes történet, hogy szóbeliztem Bertényi Ivánnál az ELTE-n, és mikor megnézte a jelentkezési lapomat, és kiderült számára, hogy én határon túli vagyok, akkor úgy próbált nekem segíteni, hogy a román történelemről kezdett kérdezni, és arról kezdtünk el beszélgetni a felvételi során, mert azt hitte, hogy ez nekem könnyebbség. Miközben az én esetemben az volt a helyzet, hogy én ugyanazokra a könyvekre koncentráltam, mint amikből Magyarországon tanultak. Ezek meg elég kismértékben foglalkoztak a román történelemmel. Így előállt az a helyzet, hogy román történelemről kérdezett, és természetesen nagyon sok mindenre tudtam válaszolni, mert úgy általában érdekelt a történelem, de volt egy olyan pont, amit nem tudtam. Ez egyébként nem lett volna kötelező, mivel a magyarországi könyvekben ez nem volt benne, de emiatt „csak” tizennégy pontos lett a szóbelim. És mivel ezt nálam négyszereztek, ez rögtön négyet jelentett a végső elszámolás-

nál. Úgyhogy meg is jegyeztem, hogyha szerintem bármiről kérdezett volna olyanból, ami kötelező volt a felvételire, akkor azt jó eséllyel tudtam volna, és ELTE-s történéshallgató lett volna belőlem.

– *A jó szándék rosszul sült el.*

– Igen, ő is jó akart, csak nem tudta azt, hogy én egyébként annyira mélyen nem foglalkoztam a román történelemmel, mint ahogy ő erre számított.

– *Tehát '93-ban kerültél át Magyarországra. Akkor, gondolom, még nem is ismerted Szegedet és a magyarországi viszonyokat.*

– Szegeden úgy jártam először, hogy megkaptam az értesítést arról, hogy felvételt nyertem a József Attila Tudományegyetemre. Előtte soha nem jártam Szegeden, ez volt az első alkalom, de ott nagyon segítőkész környezet fogadott.

– *Volt ismerősöd Szegeden?*

– Nem, senki nem volt. Megmondom őszintén, már pontosan nem is emlékszem, hogy ki tájékoztattott arról, hogy kollégiumi elhelyezést kaphatok, így kerültem a Móra Ferenc Kollégiumba, Újszegedre. S aztán majd '95-től pedig folytattam a Nagyváradon megkezdett közgazdász szakot úgy, hogy az ottani egy év nem számított bele. Újból elsős lettem, de nem kellett felvételiznem, hanem átvettek.

– *Ez ideális helyzet lehetett, mert az álmodat is és a hobbidat is tanulhattad egyszerre.*

– Hogy ideális vagy nem ideális helyzet, ezt nem tudom, de visszacseng a fülembé a Közgazdasági Kar akkori dékánjának vagy tanszékvezetőjének, Farkas Beátának a megjegyzése. Az volt az utolsó intézményesült találkozásunk, és ott elmondta nekem, hogy ő nem feltétlenül ért egyet velem, neki furcsa volt az, hogy valaki történész és közgazdász egyszerre. Azt mondta, hogy ezzel a párosítással ő még nem találkozott. Valóban, én sem talákoztam másokkal, akik ilyen párosításban tanultak volna. Ez azóta is úgy elgondolkodtat, és szoktam rajta gondolkodni, hogy nem érdemes az energiát meg az odafigyelést szétforgácsolni. Nem biztos, hogy érdemes egy történelem szakot is és egy közgázt is elvégezni, valamelyiket érdemes csinálni, de azt nagyon komolyan.

– *Annak is van előnye és hátránya is.*

– Most én azt gondolom, hogy nem választottam rosszul. Az én személyiségemhez, mivel nem vagyok egy kutatótípus, ez a párosítás megfelelő. Azt gondolom, hogy amióta dolgozom, elsősorban a közgazdász diplomámnak vettem a hasznát, azért vettek fel, ahova fölvetek, mert van közgazdász diplomám. De abban, hogy én közgazdászként hogyan gondolkodom, hogyan látom a folyamatokat, hogyan látom a világot, azt gondolom, alapvetően meghatározza az, hogy azért vannak viszonylag elmélyült történelmi ismereteim.

– *Más a szemléleted, másként látsz rá a folyamatokra.*

– Abszolút más. Abszolút meghatározza a szemléletemet közgazdászként az, hogy én történész is vagyok.

– *Amikor elkezdted Magyarországon tanulni, majd egyetemre jártál, akkor hogyan vélekedtél arról, hogy Magyarországon maradsz vagy hazatérsz Erdélybe?*

– 1999-ben szereztem meg a történész és 2000-ben a közgazdász diplomámat. Szinte az utolsó pillanatokig meg voltam győződve arról, hogy én vissza fogok menni Nagyváradra

vagy Erdélybe, esetleg Kolozsvárra vagy máshová, én otthon képzelem el, mármint Erdélyben a jövőmet. Emiatt a magyar állampolgárság iránti kérelmet sem adtam be, mert azt gondoltam, hogyha vége a tanulmányaimnak, hazamegyek, és ott akarok hasznára lenni az ottani társadalomnak. De aztán úgy alakult a helyzet, hogy megismerkedtem a későbbi feleségemmel, komollyá vált a kapcsolatunk, házasságig jutott ez a dolog. Mivel ő budapesti lány, nem várhattam el tőle azt, hogy vállalja annak a nehézségeit, hogy áttelepüljön Erdélybe és ott építsük fel a közös életünket. Akkor dőlt el, hogy annak érdekében, hogy együtt maradhassunk, én is Magyarországon maradok.

– *Fölmerült köztetek komolyan, mint alternatíva, hogy Erdélybe mentek?*

– Mint beszélgetés igen. De be kellett látnom, hogy egy budapesti lánynak Erdélybe települni – ha nem is lehetetlen, de – nagyon nehéz. Nem beszél a többségi társadalom nyelvét és a többi probléma.

– *Ráadásul a feleséged magyar, finnugor, német és kommunikáció szakon végzett, amivel azért elég nehéz lenne Erdélyben boldogulni.*

– Igen. Annak idején még nem volt Európai Unió. A munkavállalás, nekem, mint erdélyi magyarnak, aki a magyar nyelvet azt gondolom anyanyelvi szinten beszéli, nekem is problémát okozott, és az adminisztratív, bürokratikus dolgokat elintézni. Hát ugyanez várt volna rá Romániában, ahol ő a többségi nyelvet nem is beszéli. Addigra azért nekem is nagyon sok kapcsolatom lett Magyarországon, végül is azt a társadalmi tőkét, amit az egyetem évei alatt meg lehetett szerezni, azt gondolom, hogy megszereztem. Mindig érdekelt a közélet, bekapcsolódtam az itteni, mármint a magyarországi és a szegedi közéleti tevékenységbe, szerepet vállaltam annak idején a szegedi Móra Ferenc Szakkollégium létrehozásában, és egy ifjúságpolitikai mozgalomban is szerepet vállaltam. Ezen túl én Magyarországot mindig hazámnak éreztem, számomra nincs különbség Magyarország és Erdély között, legfeljebb a lokalitás és központ közti különbség. Tehát én azt a határvonalat már nagyon régóta nem akarom tudomásul venni, és úgy élem az életemet, hogy nem veszem tudomásul. Ettől függetlenül az a realitás, és ott van, de én a saját gondolkodásomban ezzel már nagyon régóta nem foglalkozom. Én nem gondolom azt, hogy nagyváradiként Budapesten élni, s itt karriert építeni különbséget jelentene ahhoz képest, mintha egy nyíregyházi jön Budapestre, és itt épít karriert. Szerintem nincs különbség. Magyar csak egy van, függetlenül attól, hogy éppen hol látta meg a napsugarakat, hol született.

– *A határok átjárhatóbbá vagy virtuálisabbá váltak azzal, hogy Románia is csatlakozott az Európai Unióhoz?*

– Azt gondolom, hogy szimbolikusan igen. Tehát az, hogy most már nem kell útlevelet fölmutatni a határon, hanem elég a személyi igazolvány, vagy kevésbé szigorú a határátléptetés. De én az uniós csatlakozást, tehát mind Magyarország, mind Románia uniós csatlakozását már úgy éltem meg, hogy én akkor már Magyarországon éltem, magyar állampolgár voltam, itt volt családom, itt telepedtem le.

– *Térjünk vissza oda, hogy Szegeden elvégezted az egyetemet, összeházasodtatok a feleségeddel és...*

– Még ötödéves közgazdászhallgatóként elkezdtem Szegeden dolgozni. Először egy rövid ideig voltam egy hipermarketben osztályvezetőként, de nagyon nem szerettem azt a munkát. Az a típusú szemlélet, értékrend, munkastílus, amit ott képviseltek meg elvártak az embertől, az nem volt nekem való. Úgyhogy viszonylag hamar kaptam az alkalmon, mikor egy gazdaságfejlesztéssel foglalkozó szegedi céghez elhívtak, majd ott dolgoztam másfél évet.

- Ez állami cég volt?
- Ez részben állami, részben önkormányzati cég volt.

- És ekkor te még román állampolgár voltál?
- Igen. Én a magyar állampolgárságot 2001 szeptemberében kaptam meg, Szegeden vettem át az erről szóló honosítási okiratot.

- Ez nehézkes procedúra volt?
- Macerás, nagyon macerás.

- Egy határon túli magyar, aki anyanyelveként beszéli a magyart, magyar felesége van és Magyarországon szerzett egyetemi diplomát, diplomákat?
- Mondok egy példát. Részt kellett vennem egy magyarságismereti vizsgán Szegeden, a megyeházán volt megrendezve a vizsga. Ez előfeltétele volt, hogy beadhassam az állampolgárság iránti kérelmet. Nekem már megvolt a történelem szakos diplomám, negyedéves közgazdász voltam, és olyanokról kérdeztek, hogy soroljak fel három magyar királyt, meg tudom-e a Himnusz első versszakát. Nyelvvizsgáztatási része is volt a dolognak, hogy tudok-e magyarul. A legérdekesebb és leggroteszkebb az volt a dologban, hogy mellettem kínaiak, meg arabok, meg olyan fekete-afrikaiak ültek, akik valóban úgy viszonyultak Magyarországhoz, mintha nekem most egy ilyen eljárás Norvégiában kellene részt vennem, aki lehet, hogy tud három mondatot köszönni, tehát ilyenekkel voltam egy elbírálás alatt.

- Az, hogy diplomád van, azt nem vették figyelembe?
- Nem számított, hogy nekem volt egy a Szegedi Tudományegyetemen szerzett történelem szakos diplomám. Ugyanolyan elbírálásban részesültem, mint a fél éve itt élő kínai vagy, három hete itt lévő fekete-afrikai vagy arab. Tehát ez egy előfeltétel volt, és nagyon macerás volt. Annak idején, az első kérelem beadásától, amíg megkaptam végül is az állampolgárságot, úgy, hogy egyébként már itt éltem hat-hét éve, így is beletelt több évbe, míg megkaptam. De abban az időben mások akár nyolc-tíz évet is vártak arra, hogy megkapják az állampolgárságot. Az enyém a beadástól számítva viszonylag gyorsan, nem egészen három év alatt meglett.

- Volt más negatív emléked is ezzel az eljárással kapcsolatban?
- Annyi, hogy amíg diák voltam, addig csak tartózkodási engedélyem volt Magyarországon. Ezt az egyetemi jogviszony alapján állította ki a rendőrség, és akkor félévente be kellett menni a megyei rendőrségre, és ott kiállították nekem a tartózkodási engedélyt az indexem alapján. De azt gondolom, hogy én ezt nem éltem meg problémaként, ezt elfogadtam, hogy így van, de hála istennek, azóta nagyon sok minden változott. Azt gondolom, hogy ahhoz képest most már a kettős állampolgárság vagy a könnyített állampolgárság megszerzésének a lehetősége egy hatalmas előrelépés ahhoz képest, ami akkor volt.

- Sőt, ma már át se kell jönni Magyarországra, hogy ezt valaki megkapja.
- Akár igen. Nagyon nagy dolognak tartom, hogy a szüleim úgy lehetnek magyar állampolgárok, hogy Nagyváradon élnek, és nem is akarnak onnan elköltözni.

- És akkor Szegeden dolgoztál ennél az önkormányzati cégnél?
- Duna-Tisza Regionális Fejlesztési Részvénytársaságnak hívták.

- *Mennyi időt voltál itt?*
- Durván másfél évet.

– *Utána költöztetek Budapestre a feleségeddel. Miért döntöttetek úgy, hogy Szegedről Budapestre mentek?*

– Ha a feleségemet kérdeznéd, ő azt mondaná, hogy ezt én akartam, és ő budapestiként szeretett volna Szegeden maradni. Én nem szerettem volna Szegeden maradni. Mivel már eldőlt az, hogy Magyarországon folytatom az életemet, én Magyarországon vágytam arra, hogy Budapesten éljek. Engem vonzott az, hogy Budapesten történnek a nagy dolgok. Engem mindig érdekelt a közélet, a politika, és hát lássuk be őszintén, hogy a központ az megkérdőjelezhetetlenül ilyen szempontból Budapest. Arra törekedtem, hogy azon helyek közelében legyek, ahol a döntések születnek, ahol a dolgok eldőlnék. Ilyen szempontból engem nem kötött semmi Szegedhez. Pláne nem 2001-ben, addig nagyon-nagyon jól éreztem magam Szegeden, amíg egyetemista voltam. Amíg azok a barátaim ott voltak, akikkel az egyetem alatt összebarátkoztam, nagyon jó volt, mondhatom életre szóló barátságokat kötöttünk, amíg ők ott voltak. De mivel többségük szintén kollégista volt, ergo nem voltak szegediek, az egyetem elvégzése után nem maradtak Szegeden. Akkor én már nem éreztem olyan jól magamat, mikor már nem voltak ott azok a barátaim, akik miatt korábban nagyon szerettem Szegedet.

- *Budapesten, ha jól emlékszem, a Határon Túli Magyarok Hivatalában kezdted el dolgozni.*
- Az első munkahelyem a Rákóczi Szövetség volt.

– *Direkt ide szeretted volna menni, vagy miként alakult, hogy a határon túli magyarokkal kezdted el foglalkozni?*

– Nálam a határon túli témák iránti érdeklődés még az egyetem idején kezdődött, egy tanárom, Bárdi Nándor fertőzött meg.

- *Ő azóta is az MTA Kisebbségkutató Intézetében dolgozik.*

– Pontosan nem tudom, hogy most mit csinál. Ő ennek a témának jeles szakértője. Azóta már eltávolodtunk egymástól, de bevallom, hogy az ő készítetése, iránymutatása és tanácsai segítettek abban, hogy határon túliként nekem még fontosabb legyen a magyar-ságpolitika. A Rákóczi Szövetséghez nem tudatosan kerültem, eleve már olyan volt a kapcsolatrendszerem, hogy ott láttam egy lehetőséget. Menet közben azonban megtetszett a dolog. De lehet, hogyha valaki azt mondta volna nekem akkor, hogy mondjuk a Külügyminisztériumba mehetnék dolgozni, akkor oda is szívesen elmentem volna. Vagy hogyha azt mondta volna valaki, hogy valami izgalmas menedzsmentfeladatok vannak egy jól működő cégnél, az is érdekelt volna. Nem választottam tudatosan, de a kapcsolatrendszerem erre predesztinált, hogy ezen az úton induljak el. A Rákóczi Szövetség komoly, hosszú múltra visszatekintő tevékenységet folytat, elsősorban a felvidéki magyarsággal való kapcsolatok ápolásában. Ott dolgoztam fél évet, és ott alakítottam ki annak a lehetőségét, olyan kapcsolatokat, hogy elhívtak 2002 elején a Határon Túli Magyarok Hivatalába dolgozni.

- *Ott mi volt a feladatod?*

– 2002 márciusában kerültem oda. Az akkori alelnök asszony hívott oda dolgozni.² Engem már akkor is elsősorban a Kárpát-medencén belüli gazdasági folyamatok rendsze-

---

² Dr. Gál Kinga, jelenleg európai parlamenti képviselő.

re érdekelt. A mai napig azt gondolom, hogy a magyar nemzetpolitika mindaddig gyenge lesz és sérülékeny, ameddig nem találjuk ki azt, hogy miként lehet az együttműködés – mármint a gazdasági meg határon túli magyarok közötti együttműködés – gazdaságilag is megalapozott, kölcsönös érdekek és előnyök elvén nyugvó. Azt gondolom, hogy 1990, vagy akár már 1988-tól kezdődően Magyarországon nagy figyelmet fordítottak a határon túli magyarságra, általában a nemzetpolitika kérdésére, de sajnos mindig elhanyagolták ennek a gazdasági dimenzióját. Márpedig azt gondolom, hogy ez a rendszer, ez az együttműködési rendszer csak akkor lesz fenntartható és hosszú távon stabil, hogyha ebben a szereplők a gazdasági érdekeiket is összehangolják és a kölcsönös előnyök elve alapján működnek együtt.

– *Azért nagyon érdekes amit mondasz, mert Melegh Attila, akivel a KSH-ban beszélgettem, a migráció okaként ugyanezt emelte ki, hogy a gazdasági szempontok és a kapitalizmus működési elvei a meghatározóak, tehát azok mozgatták az embereket.*

– Mondok egy példát. Ha arra gondolunk, hogy mit szeretnénk mi, hogy miért folytatunk nemzetpolitikát. Erre azt a választ lehet adni, mert vannak bizonyos elképzeléseink, hogy miként szeretnénk látni a Kárpát-medencei magyarságot, mondjuk ötven vagy száz év múlva. És abban talán összhang van a szereplők között, hogy az a célunk, azért folytat Magyarországon nemzetpolitikát, mert szeretné, hogy a határon túli magyar közösségek, az ottani magyarok megmaradjanak, és a jövőben is legyenek ott magyarok. Mert csak akkor biztosítható az, hogy a Kárpát-medencét valamennyire a magyarság számára fontos területként definiáljuk a jövőben is. Tehát ha Erdélyben már nem lesznek magyarok, akkor onnantól kezdve mit fogunk mondani: azt, hogy szép Kolozsvár, szép Nagyvárad, vagy szép Torockó, de ott már nincsenek magyarok? Ezt nem szeretnénk. Tehát az a célunk, hogy ott éljenek magyarok a jövőben is, hogy oda mindenkor „haza” tudjunk menni. Szerintem ezért támogatja Magyarország a határon túli magyarokat.

Ha a migrációról beszélünk, azt gondolom, hogy természetesen vannak vis maior helyzetek, vannak háborúk vagy olyan konfliktusok, ami nagy migrációt generál, elég csak most Szíriáról vagy Irakról beszélni, vagy beszéljünk a Trianon utáni helyzetről, amikor nagyon sok magyar elmenekült, meg se várta a bevonuló román csapatokat. Manapság, ami a legnagyobb veszély a határon túli magyarságra nézve az, hogy elvándorolnak, tehát elmennek onnan, vagy beolvadnak, asszimilálódnak. Ennek elsősorban gazdasági okai vannak. A legnagyobb probléma az nem a kisebbségi, vagy a nyelvi, vagy a kulturális jogokból fakad, hanem abból, hogy ugyanolyan rosszul élnek ők is, mint az ottani többségi társadalom. Olyan adatokat hallhatunk, hogy több millió román dolgozik Spanyolországban, Franciaországban, Olaszországban, ami főleg a rossz gazdasági helyzet következménye, így máshol próbálnak boldogulni. Miért gondoljuk azt, hogy az ottani magyar meg csak azért ott fog maradni, mert őt fűti a hazaszeretet vagy a nemzeti érzés? Nem, ő is elsősorban pénzből él, neki is anyagi gondjai vannak, ő is a gyerekének a jövőjét szeretné biztosítani, és hogyha erre nem lát lehetőséget, akkor el fog onnan jönni.

– *Igen, a magyarországi magyarok közül is sokan elmennek.*

– A magyarországi magyarok is elmennek, és ebben az esetben az a jobbik eset, hogyha az az erdélyi vagy vajdasági magyar mondjuk Magyarországra jön. De az Európai Uniónak annyi hatása mégiscsak van meg következménye, hogy most már választhat. Ha ő eléggé tehetséges és eléggé bátor és kockázatvállaló, akkor nem áll meg Magyarországon.

– *Magyarországon csak annyi előnye van, hogy beszéli a nyelvet, de ha már elszakadt az otthoni közösségtől meg az ott tartó erőktől, akkor mi tartaná itt?*

– Vagy ha már képzetesebb, mondjuk beszél megfelelő szinten egy nyugati nyelvet, akkor vagy elmegy Angliába, Németországba, Franciaországba vagy akár az Egyesült Államokba. Ezeket az embereket csak úgy lehetne a szülőföldjükön tartani, hogyha azt lehetne sugallni nekik – és az lenne a jobb esély, ha már érzékeltetni is lehetne velük –, hogy neki megéri otthon, magyarként megmaradni és ott élni, mert azáltal, hogy ő magyar, nekik plusz gazdasági vagy jóléti lehetőségeik teremődnek. Tehát hogyha magyarként mi valami többet tudunk adni, valami pluszt tudunk nekik adni, az segít a megmaradásban, mert ha nem, akkor az a kérdés is fölvetődik, hogy kisebbségnek lenni, az nem egy jó dolog, és az soha, sehol nem egy jó dolog. A kisebbségi létben benne van az, hogy bármilyen magas szinten legyenek is biztosítva a jogaid, te akkor is kisebbségi vagy, és ennek vannak negatív oldalai is. Mindig a kisebbségnek kell valamilyen mértékben a többséghez igazodnia. A kérdés csak az, hogy ez mennyire spontán folyamat, vagy kényszeres és diktatórikus.

– *A kisebbségeken az asszimilációs nyomás mindig ott van, csak az a kérdés, hogy ezt a spontán folyamatot mennyire erőltetik direkt módon, vagy hagyják folyni a maga természetes módján.*

– Az is meghatározó, mennyire van felvértezve az adott közösség, hogy ennek az asszimilációs nyomásnak ellent tudjon állni. Ehhez kell a magyar iskola, a magyar kultúra, a magyar nyelv ápolása, de kell a biztonság is, a kiszámítható jövő, és tudjam, hogy amiatt, hogy magyarként itthon maradok, nem leszek szegényebb, nem fogok éhezni, és azt is tudom, hogy van esélyem arra, hogy a gyermekeim jövőjét biztosítsam.

– *Igen, az a tragédia vagy a szomorú ebben a történetben, hogy úgy tűnik, a magyar állampolgároknak Magyarországon se nagyon sikerül, vagy egy jelentős rétegnek nem sikerül ezt az érzést, ezt a biztonságot elérhetővé tenni vagy garantálni.*

– Igen, azt gondolom, hogy a nemzet tudat, meg a nemzethez tartozás fontossága, az nem működik másképp határon túl sem, mint határon belül. Határon belül is az emberek nem azzal kelnek és fekszenek, hogy jaj, de jó, hogy én magyar vagyok. Hanem ő akkor fogja szeretni a hazáját, hogyha azt látja, hogy ez a haza, ez az ország, ez jövőt kínál a számára, jövőt biztosít neki. Azt gondolom, hogy a határon túli magyarság körében is úgy lehet hatékony nemzetpolitikát folytatni, ha Magyarország abba a helyzetben kerül, hogy azt tudja érzékeltetni vagy azt tudja sugallni a határon túli magyarokkal, hogy nekik megéri magyarként ottmaradni és magyarként élni, mert ki tudunk dolgozni olyan együttműködésekkel, olyan rendszerekkel, amiktől a jövőtök kiszámítható lesz. És ebben Magyarország tevőlegesen tud valamit tenni, mert jelenleg nem ez a helyzet. Azt gondolom, hogy jó irányba megyünk, és a kérdés az, hogy Magyarország mikor lesz újból erős és meghatározó ország Kelet-Közép-Európában. Szerintem jó irányba megyünk. Ehhez persze kell az is, hogy legyen egy bátor politizálás, amely föl vállalja a határon túli magyarság ügyeit, föl vállalja a nemzetpolitika ügyeit. Azt gondolom, hogy a mindenkori hatalomnak az is nagyon nagy felelőssége, hogy ehhez a kérdéshez ne csak lelkesedésből, ne csak érzelmi alapon, hanem okosan, racionálisan közelítsen. Egy orvosnál sem elég az, hogy ő lelkes és nagyon meg akarja gyógyítani a beteget, az még a szakértelmet, a szaktudást, a körültekintést, a tapasztalatokat, az okos, bölcs hozzáértést nem pótolja.

– *Világos. Visszatérve a személyes vonalra, a Határon Túli Magyarok Hivatalában mit csináltál?*

– Igen, gazdasági tanácsosként azt próbáltam megértetni a főnökeimmel, hogy itt nemcsak az oktatási és a kulturális jellegű támogatásokra kell odafigyelni, hanem azt is nézni kell, hogy gazdasági szempontból hogy lehet értelmes alapokra helyezni ezt az együttműködést.

– Amennyire tudom, ezt próbáltad konkrét tevékenységekre, projektekre is lefordítani, átültetni. Ennek voltak eredményei?

– Azt gondolom, hogy intézményi szempontból nem voltak. Az én egyéni szintemen voltak sikerélmények, de intézményi szinten nem voltak annak idején, amikor 2002 és 2006 között a Határon Túli Magyarok Hivatalában dolgoztam. De ezzel párhuzamosan elkezdtem olyan szakmai műhelyekben is szerepet vállalni, ahol meghallgatták és értő fülekre talált ez a típusú nemzetpolitikai megközelítés, amit hangsúlyoztam. Majd később, 2010 után, a kormányváltást követően, ezen szakmai műhelyek képviselői kormányzati pozíciókba kerültek, és többek között Matolcsy György jóvoltából, vagy a köré csoportosuló szellemi holdudvar termékeként megjelenő Új Széchenyi Tervben már mint annak egy önálló fejezete, megjelent a Kárpát-medencei gazdasági együttműködés gondolata is. Persze a meghatározó nem én voltam ebben, de a kezdeményezésben volt szerepem, és abban is, hogy 2010-et követően Magyarország legfontosabb gazdaságpolitikai stratégiai dokumentumában önálló fejezetként megjelent a Kárpát-medencei gazdasági együttműködés gondolata és a kormányprogramban is. Tehát a legmagasabb szinteken is megjelent az a gondolat, hogy a magyar gazdaság természetes működési vagy érdekeltségi területe nem ér véget az országhatároknál. Természetes módon, magától értetődően, Magyarország számára is fontos, és a magyar gazdaságot csak erősíti, ha megfelelő együttműködések tud kialakítani a határon túli területeken élő magyarokkal, az ottani gazdasági szereplőkkel. Hogy ez is a magyar nemzeti gazdaságnak a része, és ez Magyarországot csak erősíti. Ebben volt egy alapvető szemléletváltás. A korábbi időszakokban, hogyha Magyarországon elhangzott az, hogy pénzügyileg vagy gazdaságilag támogatni érdemes a határon túliakat, akkor emögött mindig az húzódott meg, hogy adjunk nekik pénzt azért, hogy befogjuk a szájukat. Adjunk nekik támogatást. De nem néztük azt, hogy okosan adjunk támogatást, azaz úgy adjunk támogatást, hogy az őket is építse, de az ugyanakkor Magyarországnak is jó legyen. Tehát kérjünk valamit azért a támogatásért cserébe. Nem azért támogatunk, hogy csak úgy elköltsék a pénzt arra, amire akarják, hanem arra költsék el őket, ami nekünk is jó, ami nekünk is az érdekünkben áll és nekik is jó, de legfőképpen fenntartható.

A másik terület, amibe elmélyedtem és amivel foglalkoztam, az a projektmenedzsment, az európai uniós pályázatok menedzselése, és volt egy időszak, amikor kifejezetten ebből éltem. Ezt már abban az időszakban elkezdtem, amikor a Határon Túli Magyarok Hivatalában dolgoztam, tehát emellett voltak olyan fejlesztési projektek, melyeknél együttműködtem a kitalálásukban, de a projekt pályázati formában való megfogalmazásában, illetve a pályázat menedzselésében, majd később a megvalósításában is szerepet vállaltam. Ebben voltak magyarországi fejlesztési projektek, de voltak határon átnyúló projektek is, ezeket Phare CBC, Interreg, majd ETE projekteknek hívták egy időben. Ezeknek az volt a lényege, hogy részt vett benne egy vagy két partner Magyarországról, más partnerek Szlovákiából vagy Romániából. Sok ilyen projektben dolgoztam. Ösztönöztem is a szereplőket arra, hogy gondolkodjanak ilyen típusú együttműködésben, mert egyrészt értelme van, másrészt még támogatást is lehet hozzá kapni. Írtam sikeres norvég alapos pályázatokat is. Tehát mondhatom azt, hogy egy időszakban ebből éltem. Dolgoztam önkormányzatnál is mint fejlesztéspolitikai pályázati szakértő. Vezettem városfejlesztési társaságot Vecsésen, az is egy nagyon szép időszak volt.

– Ez mikor volt?

– Ez a vecsési kaland 2008 és 2010 között volt. De 2006 és 2008 között is ilyesmivel foglalkoztam, vállalkozói alapon. 2010-től főosztályvezetőként dolgoztam a Gazdasági Minisztériumban, és megkaptam azt a lehetőséget, hogy a Kárpát-medencei gazdasági

társég gondolatát beemeljük a politika és az államigazgatás szintjére. Erre a célra külön főosztályt szerveztünk, és ott kezdtük el a munkát. Elsősorban a stratégiánál maradtunk, megszületett a Wekerle Terv mint a Kárpát-medencei gazdasági együttműködést részletesen tárgyaló stratégiai dokumentum.³ Majd két évig külgazdasági területen dolgoztam, ami szintén stratégiai terület volt. A ma is érvényben levő Magyarország külgazdasági stratégiáját az a csapat készítette el, amelynek munkáját én fogtam össze.⁴ Ez már nem nemzetpolitikai indíttatású terület volt, ez a dokumentum készítette elő azt a politikát, amit jelenleg képvisel a kormány külgazdasági szempontból, és a keleti nyitás politikájának hívnak. Mi fogalmazzuk meg a kereskedőházak koncepcióját, ami most vált realitássá. Tehát ez a csapat, ez a műhely dolgozta ki ezeket a stratégiákat, aminek én is tagja voltam, illetve én vezettem, koordináltam.

– *Ez 2010 és 14 között volt a Nemzetgazdasági Minisztériumban?*

– Igen, és ennek következtében már harmadik éve Magyarország, vagy általában külgazdaság stratégiát oktatok a Károli Gáspár Református Egyetemen, egy kurzus részeként. Van egy ilyen speciális képzés, elsősorban külügyminisztériumi dolgozók számára, de más minisztériumi dolgozók számára is nyitott. Ennek a képzésnek Becsey Zsolt az ötletgazdája és a koordinátora, aki korábban a főnököm volt, ő volt külgazdaságért felelős államtitkár. Az a képzés célja, hogy ne legyenek olyan magyar diplomaták, akik kimennek egy állomáshelyre, és alapvető gazdasági összefüggésekkel se legyenek tisztában. Sokszor tapasztaltam, utazásaim, látogatásaim során azt, hogyha egy diplomatát az állomáshelyén megkérdeztem, hogy milyen ott a politikai helyzet, vagy milyen a kulturális helyzet vagy a külkapcsolati, az nagyon érdekelte, de mikor már arra került sor, hogy tudnánk ezzel az országgal gazdaságilag együttműködni, azt mondta, ezt ő nem tudja, nem is érdekli. Azt gondolom, nem szabad, hogy ilyen diplomatáink legyenek. Egyetértek azzal, hogy a magyar külpolitikának az az egyik fő funkciója, hogy a magyar gazdasági kapcsolatokat, a gazdasági érdekek kialakítását támogassa. Persze más is van, de ez nagyon fontos.

– *A határon túli felsőoktatásban is szerepet vállalsz már egy jó ideje. Ez mikor kezdődött, hol és mit tanítasz?*

– 2000-ben jött létre a Partiumi Keresztény Egyetem Nagyváradon, magyar állami támogatással. Voltak ennek előzményei, mert 1990-ben Tökés László püspök és a Királyhágómelléki Református Egyházkerület égisze alatt létrejött a Sulyok István Református Főiskola. Ez volt a jogelődje a Partiumi Keresztény Egyetemnek, tehát ennek a főiskolának alapjain jött létre az egyetem 2000-ben. De ahhoz kellett egy masszív magyarországi kormányzati támogatás is.

– *Ez egy egyházi intézmény?*

– A főiskola nevében is benne volt, hogy református. A lényeg az, hogy az egyetemnek, azon túl, hogy a nevében megjelenik a keresztény jelző, egy világi intézmény.

– *Miért a református egyház vállalta föl ennek az intézménynek a kezdeményezését, illetve létrehozását?*

---

3 Wekerle Terv. A magyar gazdaság Kárpát-medencei léptékű növekedési stratégiája. Nemzetgazdasági Minisztérium, 2012.

4 Magyarország Külgazdasági stratégia, Nemzetgazdasági Minisztérium, 2012.

– Azért, mert a határon túl még mindig az egyházak, a magyar egyházak azok a társadalmilag legnagyobb elismertségnek örvendő intézmények, melyeknek kellő erejük, hozzáértésük, intézményi hátterük, szakértelmük volt egy ilyet létrehozni.

– *Mikor kezdte el itt tanítani?*

– 2005-től kaptam meg a lehetőséget arra, hogy ott oktassak. 2003-ban kezdtem el a doktori tanulmányaimat a Pécsi Tudományegyetem Közgazdasági Karán regionális politika és gazdaság szakirányon, és egy nagyváradi ismerősöm felvetette, hogy mi lenne, ha elkezdenék tanítani is ezzel párhuzamosan. Engedélyt kaptam az akkori munkahelyi vezetőmtől, hogy tömbösített rendszerben, kéthetente péntekenként tanítási tevékenységet folytathatok a munkám mellett. Először turizmuselméletet, illetve turizmus-gazdaságtant kezdtem el tanítani, majd később európai gazdaságtant is. A turizmus egy viszonylag új dolog volt számomra, mivel azt megelőzően kifejezetten turizmussal nem foglalkoztam, de regionális politikával igen, és azért vannak átfedések a két terület között. Az európai gazdaságtan, illetve általában az európai politikák azért álltak közel hozzám, mert az alap közgazdászképzésben is európai integrációs szakirányon végeztem, illetve a PhD-tanulmányaim során is ezzel foglalkozom. Az európai regionális politika fontos része az európai politikáknak, ezen keresztül sok mindent megtanulhattam arról, hogy miként is működik ez EU-s szinten.

– *Miért tartod fontosnak, hogy munka mellett még egy határon túli felsőoktatási intézményben is oktass? Nyilván ez sok pluszmunka, energia.*

– Nagy büszkeségnek éreztem azt, hogy lehetőséget kaptam a szülővárosomban egy újonnan létrejövő egyetemhez hozzátenni valamit. Csak azért csinálom, mert úgy érzem, hogy azáltal amit én tudok, valami többletet tudok hozzáadni ahhoz, ami ott van. Ha azt fogom érezni, hogy én már semmi újat nem tudok ehhez hozzáadni, se szemléletben, se kapcsolatrendszerben, akkor valószínűleg már nem tartanám fontosnak, hogy odajárjak tanítani. Ennek a távolságnak azért megvannak a maga hátrányai. Mivel kéthetente egy napot vagyok ott, tömbösítve tartom az óráimat, általában reggel 8-tól délután 4-ig, 6-ig vagy kifulladásig, nem tudok részt venni az ottani pedagógiai közösségi életben, nem tudok eljárni délutánonként a különböző értekezletekre. Így sok mindemből kimaradok, sajnos sok olyan munkában sem tudok szerepet vállalni, ami jó lenne, ami hasznára lenne az intézménynek is és nekem is. Tehát megvannak ennek a hátrányai. De továbbra is úgy érzem, hogy amit tudok, és amilyen szemléletet képviselek, azzal hasznára tudok lenni annak a közösségnek, ahová tartozom. Ez nagyon fontos számomra.

A másik szempont, hogy lokálpatrióta vagyok. Nekem fontos az, büszke vagyok arra, hogy váradi vagyok. Nekem az a szülővárosom, és nagy megtiszteltetés, hogy ott taníthatok. De talán, amivel kezdenem kellett volna: ez az egyetem nagyon szorosan kötődik kimondva vagy kimondatlanul Tőkés László személyéhez.⁵ A tevékenysége, illetve a rendszerváltás idején vállalt szerepe miatt számomra ő egy megkérdőjelezhetetlen magyar történelmi személyiség. Nekem fontos, és büszke vagyok arra, hogy őt személyesen ismerem, és a támogatásáról biztosított, amikor elkezdtem ott tanítani, nekem ez fontos. Az is nagyon fontos, hogy így rendszeres kapcsolatom van Nagyvárral, ennek köszönhetően

---

5 Tőkés László (1952, Kolozsvár) a Partiumi Keresztény Egyetem Alapítók Tanácsának az elnöke. Tőkés László református lelkész, az 1989-es romániai forradalom hőse, 1990-től 2009-ig a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke. 1990–2004-ig a Romániai Magyarok Demokratikus Szövetségének tiszteletbeli elnöke, 2003-tól az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács elnöke. 2007-től európai parlamenti képviselő, 2010–2011-ben az EP egyik alelnöke.

nem szakadtam el sem Erdélytől, sem a szülővárosomtól, sem a szüleimtől, akik továbbra is ott élnek.

– Szép szakmai karriert futottál be. Doktori iskolába jársz, egyetemen tanítasz, emellett elég komoly pozícióban vagy, a Földművelésügyi Minisztériumban helyettes államtitkárként dolgozol. Ebben a pozícióban tudsz-e valamit hozzátenni a határon túli magyarok ügyéhez? Mennyire határozza meg a gondolkodásmódodat továbbra is, vagy inkább most már szakmapolitikával foglalkozol, és kevésbé van ennek jelentősége?

– A gondolkodásomat egyre kevésbé határozza meg ez a nemzetpolitikai, Kárpát-medencei irányultság. Nem azért, mintha kevésbé érdekelne. Hanem hál' istennek olyan folyamatokat tapasztalok Magyarországon, már a mai Magyarországon, hogy most már nem kell külön hangsúlyozni azt, hogy én küzdök a Kárpát-medencei magyarság jogaiért, meg én ezt a zászlómra tűzöm, mert úgy érzem, hogy manapság már szinte mindenki számára elfogadott az, hogyha magyarokról beszélünk, akkor azok alatt nemcsak az országhatáron belül élőket, hanem az azon túl élőket is értjük. A nemzeti ügyekhez ma már ugyanúgy hozzátartoznak a határon belüliek, mint a határon túliak is. Nagyjából most már ezek a minisztériumi struktúrák is úgy működnek vagy úgy próbálnak működni. Az nem biztos, hogy mindenki akar vagy tud így gondolkodni, de mindenféleképpen a rendszerben benne van ez a típusú szemlélet. Az más kérdés, hogy hol, mennyire érvényesül.

Nem jó az, ha valaki azt mondja, hogy ő csak a határon túliakkal foglalkozik, azzal bezárja magát egy skatulyába. Én ebből a skatulyából ki akartam törni. Én ügyekkel, fontos ügyekkel akarok foglalkozni, aminek van egy határon túli dimenziója is, de nem csak az a fontos, az ügy a fontos. Az meg a világ természetes rendje, és a normalitásához tartozik, hogy mivel így alakult a 20. századi történelmünk, nekünk azt mindig figyelembe kell venni, hogy vannak magyarok, akik ezekben az ügyekben részt vesznek, és ők a határon túl élnek, tehát nem a mai Magyarország közigazgatási határain belül. Sokkal inkább azt szeretném, hogy egy jó szakembernek tartsanak, és az nekem magától értetődik, hogy ebbe beletartozik a határon túli világ és a Kárpát-medencei dimenzió.

– Ehhez kapcsolódóan: van esély arra, hogy a hungarikumok közé bekerüljenek a határon túli büszkeségeink is?

– Abszolút. Most mentek el tőlem a Miniszterelnökséghez tartozó Nemzetpolitikai Államtitkárság képviselői, akikkel a hungarikumtörvény módosítását egyeztetttük.⁶ Ebben az egyik legfontosabb célkitűzésünk, hogy rendbe tegyük a hungarikumtörvény külhoni lábát, mert jelenleg ez még nincs rendben. Jelenleg azt tapasztalhatjuk, hogy az a mozgalom, ami e köré felépült Magyarországon, az országhatáron belül nagyon jó folyamatokat indított el. Közel ötszáz helyen vannak már települési értéktárak, ezek létrehozása sok embert, sok közösséget megmozgatott. De a határon túl ezt még nem mondhatjuk el. A határon túl vannak még adósságok. Ott nem lett még kitalálva, hogy tud gyökeret verni az a szemlélet, ami a nemzeti értékekről és a hungarikumokról szól. Részben ebben ludas a hatályban lévő törvény is. A törvény ezt a részt, mármint a külhoniak bevonását ebbe a rendszerbe, nem szabályozza megfelelően. Ezért módosítani fogjuk a törvényt, és azt várjuk ettől, hogy azt a sikertörténetet, ami Magyarországon, az országhatárokon belül már megvalósult, azt ugyanerre a szintre a határon túl is fel tudjuk emelni.

– A határon túli turizmus fejlesztését, ezt a részben gazdasági célt, tudná ez segíteni?

– Elsősorban az összetartozás élményét, de azt is segítené. Ez is egy nemzeti ügy.

⁶ 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról.

– *A húgod is átjött Magyarországra, a szüleid maradtak Nagyváradon. Hogy éltek meg a szülők azt, hogy eljöttetek? Ők is úgy éltek-e meg, hogy majdnem mindegy, hogy Kolozsváron laktok vagy Budapesten, Nagyváradtól majdnem egyforma a távolság.*

– Budapestről hamarabb el lehet jutni Nagyváradra, jobbak az utak. Pláne Debrecenből, ahol a testvérem lakik.

Szerintem a szüleim boldogabbak, hogy Budapesten élek, mintha Bukarestben élnék. '91 környékén, miután leérettségiztem, volt egy időszak, amikor azzal a gondolattal is kacérokodtam, hogy Bukarestbe kellene menni és ott élni. Ott is a központot kerestem. Tehát azt a helyet, ahol a dolgok eldőlnék. Engem az ottani közélet is nagyon érdekelt, és ott meg Bukarestben dőlnek el a dolgok.

A kérdésre válaszolva, szerintem ugyanúgy éltek meg az én szüleim azt, hogy nem lakom Nagyváradon, mint ahogy a te szüleid azt, hogy nem laksz Jászkarajenőn és nem tudnak mondjuk tíz percen belül nálad lenni, látni az unokáikat, ebből nem csinálnak problémát. Kéthetente otthon vagyok, van, amikor gyakrabban. Tegnap is otthon voltam, beugrottam hozzájuk egy fél órára Kolozsvárról hazafelé jövet. Hál' istennek, azért úgy alakul az életem meg a lehetőségeim, hogy nem kell nagyon elszakadnom tőlük. Szerencsére szoros kapcsolatban vagyok a szüleimmel, talán még sokkal gyakrabban is látnak, mint sok olyan fiataalt, aki, mondjuk, Budapesten belül lakik, és a szülei is itt laknak, de adott esetben eltelnek hónapok, hogy nem látogatják meg egymást. Nekem ez a családi dimenzió nagyon fontos. Eddig sikerült mindig úgy menedzselni ezt a dolgot, hogy nem okozott problémát. Tehát mikor kellett, akkor én otthon voltam, vagy hogyha nekik kellett, akkor ők voltak itt. A húgom esetében pedig még könnyebb a helyzet, mert ő Debrecenben lakik. Debrecen Nagyváradtól durván negyven perc autóval. Most, hogy a határátkelés semmiféle problémát nem okoz, legfeljebb néha van egy kis torlódás, de ez legfeljebb csak lassítja, de nem állítja meg a folyamatot, tehát nem éltek meg drámaian. Persze örülnének annak, hogyha otthon lennének, de annak is meglennének a hátrányai, az árnyoldalai. Most mit kezdjek otthon? Tehát szerintem jól van ez így, ahogy van. Az más kérdés, hogyha úgy hozza a sors, hogy nagyon megöregszenek és támogatásra, segítségre szorulnak, akár fizikai segítségre is, akkor már nehezebb lesz Budapestről hazaszaladni, de ugyanígy merül fel a kérdés egy nyíregyházi szülő és egy Budapesten élő gyermek viszonylatában is. Aztán ha majd egyszer tényleg meglesz az észak-erdélyi autópálya, vagy legalább a magyar autópálya a határig, akkor két óra alatt elérhetőek lesznek, úgy-hogy ez nem a világ vége. Más a helyzet, ha valaki székelyföldi származású, azért oda hazamenni az minimum egynapos kaland, és egy másik vissza.

– *Van két kislányod, a határon túli családi kapcsolat mit jelent a számukra? Az, hogy ők ismernek egy másik országot is, vagy erősebben kötődnek a határon túli területhez is? Ők ezt hogy éltek meg?*

– Nekik Nagyváradra menni, az nem külföld. Megyünk a mamáékhoz vagy tatáékhoz, ennyi. Aztán, hogy ott éppen a szomszéd történetesen románul beszél, az egy adottság. Ők csak azzal a román szomszédossal beszélnek, aki megszólal magyarul, márpedig van olyan, aki megszólal magyarul. Azt gondolom, hogy ez a normalitás felé egy lépés, hogy számukra az nem külföld. Legfeljebb számomra külföld, mondjuk, mikor elindulok velük. Előfordult, hogy elindultam velük Nagyváradra, és félúton jutott eszembe, hogy elfelejtettem elhozni az útleveleket. Na, akkor éreztem, hogy külföld, mert akkor nem tudtunk átmenni a határon, hanem vissza kellett fordulni.

– *Ha schengeni határok lesznek, akkor ez sem lesz probléma.*

– Igen. Számukra Nagyvárad nem külföld. Az ő nagyszüleik ott laknak, de emiatt se ritkábban, se kisebb kedvvel nem látogatják őket, nekik ez egy adottság, és ez így rendben van.

– Azért az nagy dolog, hogy ismerve a 20. századi történelmünket, a román–magyar viszonyt, hogy eljutottunk idáig, hogy erről tudunk beszélgetni, és ezt így tudod látni, nem?

– Én erre törekszem. Hogy mondjam, föl lehetne ezt fogni drámaian is. De minek? Az kinek jó?

– Maga az, hogy eljutottunk ide, azért az mégiscsak egy nagy eredmény. Az lett volna normális az első pillanattól kezdve, hogy ez így működjön.

– Nem, a normális az lett volna, hogy ne legyen Trianon. De ha már van, akkor azon belül meg bővítsük a lehetőségeinket és a mozgásterünket. Azért az továbbra se normális, azt nem tudom jó szívvel megélni, hogy Nagyvárad bejáratánál, a négysávós úton van egy körforgalom, és a körforgalom közepébe beszárvva egy hatalmas román zászló. Ez mindig felkavar, hogy ez minek kell? Tehát azt éreztetni, hogy azért mi vagyunk itthon, ezt nem kellene. Erre szerintem nem lenne szükség. Azért ahhoz képest, ahogy én fölöttem, sok minden megváltozott. Említettem korábban, hogy tizennyolc éves koromig egyetlen egyszer voltam Magyarországon, pedig fizikailag négy kilométerre laktunk az országhatártól, akkoriban Magyarország olyan volt, mint a vágyaink netovábbja. Tehát egy elérhetetlen valami volt számunkra, ahhoz képest, ami most van, az nagyságrendileg jobb, sokkal jobb. Szerintem vannak pozitív folyamatok. Én azt gondolom, hogy a kisebbségi jogok területén is nagyon komoly eredményeket értünk el. Tehát a romániai magyarság helyzete nem drámai, úgy általában. Ami drámaivá teszi, az a rossz gazdasági helyzet. De az ugyanúgy drámaian érinti a románokat is, mint a magyarokat. És ilyenkor fölmerül az a kérdés, hogy akkor most ki is van otthon. Tehát, ha ilyen problémák vannak, akkor sajnos könnyen válhatnak az emberek a politikai manipuláció eszközévé, gyakran áldozatává. Az egyszerű gondolkodású román emberrel el tudják hitetni – az igazsághoz hozzátartozik, hogy napjainkra már egyre kevésbé –, annak ellenére, hogy szegény és kilátástalan az élete, de ő legalább otthon van, ellentétben a szintén szegény és ugyanolyan kilátástalan helyzetben lévő „bozgor”⁷ szomszédjával.

– És a politikának ez az egyik legolcsóbb fogása.

– Igen, ez a legolcsóbb, és akkor onnantól kezdve azt mondja a nagyváradi román polgármester, hogy jó, hogy itt ugyanolyan nehézségek között élnek a magyarok is, a románok is, de mivel itt a románok vannak többen, ők szavaznak rám, ezért kitűzöm oda azt a hatalmas román lobogót, hogy az ottani román legalább érezze azt, hogy hát jó, jó, de én legalább itthon vagyok éhes. Érezze azt, hogy ő legalább otthon éhes, szemben a magyarral, aki kevésbé van otthon, ezen szemlélet szerint. Ezért gondolom, hogy Magyarország részéről ezeknek a gazdasági kapcsolatoknak a racionális alapokon, okosan való megfogalmazása kulcsfontosságú a határon túli magyarok számára. Túl kellene már jutni a szavakon. Túl kellene azon jutni, hogy vannak dokumentumaink, meg vannak stratégiáink, a tettek mezejére kellene lépni. Stratégiából már van elég sok, most már tényleg dolgozni kellene, és tényleg ezt megcsinálni, és törekedni arra, hogy ami meg van fogalmazva a stratégiákban, azokat legalább elindítsuk, hogy valamennyi azokból megvalósuljon, annak érdekében, hogy Kolozsvár főterén száz-kétszáz év múlva is hallható legyen a magyar beszéd, és azok ne magyarországi turisták legyenek

---

7 A románok erdélyi magyarokkal szemben használt dehonasztáló, gúnyos, lekicsinylő megnevezése. Téves értelmezés szerint „hazátlan” a jelentése.